

SLAVKO KRUŠNIK

Gospod Slavko Krušnik je bil v času italijanske okupacije in Ljubljanske pokrajine star 17 let. S starši, sestrama in bratom so stanovali v Trnovem, natančneje v Koleziji. Ko je bila Ljubljana obdana z žico, je kot vajenec delal v Jugoslovanski tiskarni, ki se je nahajala ob Ljubljani.

Vsi zavedni Ljubljančani so okupatorja sovražili. Ban Dravske banovine je pred razdelitvijo slovenskega ozemlja na okupacijske cone naprošal Adolfa Hitlerja, da bi Nemci okupirali Ljubljano, vendar je bilo že prepozno.

Gospod Krušnik se spominja, da so se vajenci v tiskarni organizirali za upor pod vodstvom Lojzeta Ajdiška, prav tako vajenca, ki je delal v Delniški tiskarni. Organizacijo so poimenovali Centralna tehnika, vodil pa jo je Milan Škerlavaj - Petrač. Poleg grafične dejavnosti je v Centralni tehniki delovalo tudi zdravstvo, ukvarjali so se z drugimi tehničnimi panogami.

Nekega večera 1941 je kurirka Majda Vrhovnik – Lojzka (narodna herojka, usmrčena 1942 v Celovcu) prinesla komando za prehod v ilegalo. Gospodu Krušniku, ki si je nadel partizansko ime Miha Hudournik, vendar so ga klicali Mihec, je kurirka odredila, kje naj se zgleda, zato se je z vlakom odpravil v Brezovico in tam dobil zvezo s kurirko Milo Smolinski - Darinko, ki je pozneje 1942 padla v Polhograjskih dolomitih. Miha je Krušnika odpeljala nazaj na Brdo pri Ljubljani. Pri hiši Bizjakovih skoraj ob žici so imeli bunker, ki je bil skopan v ilovico: 3,5 m dolg, 1,5 širok in 2 m globok. V bunkerju je stal tiskarski stroj na ročni pogon. To je bila tiskarna Podmornica. V tem bunkerju je skupaj s še enim stavcem preživel en mesec. Italijani so se nahajali le sto metrov stran. Ker so Italijani izvedeli za ta bunker, je poleti 1942 padla komanda, da se preselijo v Kozarje dva kilometra stran. Italijani so območje osvetljevali z žarometi, vendar so se partizani znali prikriti in se sukati za zidovi hiš. V Kozarjih je bil v hiši bratov Erbežnik, skupaj z Viktorjem Avsenekom – Janezom tri četrt leta, nato so se njune poti ločile. Januarja 1943 so se zopet morali na hitro skriti in odpeljati stvari na varno – tokrat v Hruševo. Janeza in njegove kolege, ki so se gibali v Žirovnikovem grabnu, so ob tretji italijanski ofenzivi odkrili in zajeli ter internirali. Drugi so se zatekli v Dolomitski odred. Ob italijanski kapitulaciji septembra 1943 se je Avsenek vrnil v Ljubljano in se priključil partizanom.

Slavko Krušnik je kot mlad partizan odšel na Dolenjsko, v Srednje Laknice blizu Mokronoga. V kraju je bila izkopana zemljanka, v kateri je stala ciklostilna tiskarna. Že pred tem so Italijani zaplenili in odpeljali en grafični stroj. V Srednjih Laknicah je Krušnik bival še z dvema kolegoma do kapitulacije Italije septembra 1943. Takrat so se partizani razdelili v dve skupini, vsaka s svojo tiskarno: eno tiskarno so iz Kočevja prepeljali v Kočevski Rog, eno pa iz Novega mesta pod Goteniški Snežnik. Prva tiskarna se je imenovala Partizanska 15, druga pa Triglav 11. Slavko Krušnik je delal v obeh tiskarnah skoraj do osvoboditve. V omenjenih tiskarnah so tiskali Slovenskega poročevalca, propagandne letake, brošure ter celo knjigo Zgodovina VKPB na 250 straneh. VKPB je bila kratica za Vsezvezno komunistično partijo boljševikov.

Na dan osvoboditve Beograda, 20. 10. 1944, je bil Slavko Krušnik – Mihec v tiskarni Partizanska 15 v Kočevskem Rogu. Vodja tiskarne je bil Srečko Pleško – Fiks. Med tiskanjem neke izdaje je zmanjkalo elektrike in na roke so morali poganjati kolo ter natisniti 2000 izvodov posebne izdaje knjige. Kurirji so knjigo raznosili po terenu. Krušnik pravi, da je poleg teh dveh tiskarn delovala še tiskarna Slovenija na Vojskem nad Idrijo, v kateri so tiskali Dnevnik: tega ni imelo nobeno drugo ilegalno gibanje.

Gospod Krušnik se spominja, da so med vojno vsi hrepeneli po svobodi in bili pripravljeni na vsakršno akcijo, naredili bi karkoli za osvoboditev. Eno akcijo so izvedli v operi, ko so med predstavo med obiskovalce raztrosili letake.

Prehrana partizanov je bila obupna. V Kočevskem Rogu so pol leta jedli zgolj lečo, 2 meseca celo brez soli. Nekaterim so zaradi skorbuta izpadli zobje. Zime so bile na Kočevskem hude, na prostem se borci niso mogli nikamor skriti pred mrazom. Partizani iz drugih držav so bili glede pomanjkanja toplih oblačil še na slabšem kot slovenski partizani. Za razdelitev oblek je skrbel organizacija Rdeča pomoč.

Malo pred osvoboditvijo so nemški okupatorji ogrozili tiskarno. Njih je partizanska komanda poslala v Zadar, kjer so natiskali eno številka glasila Naša vojska (to je bil drugi naslov za časopis Slovenski partizan : glasilo slov. partizanske vojske, od številke 12 leta 1944, op. G. H.). Med vračanjem v Slovenijo so blizu kraja Bosiljevo padli v dvojno zasedo. Slavka Krušnika – Mihca so odpeljali v Bosiljevo. Skočil je s tovornjaka in padel v jarek. Raje se je predal Nemcem kot ustašem, saj je imel tako več možnosti za preživetje. Iz Bosiljevega so ga odpeljali v Zagreb, v neko opuščeno opekarno, kjer so jih stražili domobranci. Ob napadu ustašev je šest ujetnikov (s Krušnikom vred) pobegnilo v gozd in se gibalo v smeri partizanov. Naleteli so na enote VI. ličke divizije (iz Like): to je bilo že po 9. maju 1945. Ubežniki so bili brez dokumentov in orožja. Z ličko divizijo so se odpeljali v Zagreb. Šele 15. ali 16. 5. 1945 so preverili njegovo identiteto in ugotovili, da je res partizan. Izpustili so ga, nakar je do Trebnjega pešačil, nato pa sedel na vlak do Ljubljane. Po vojni je končal poklicno šolanje za tiskarja, kar je bil nato vse do upokojitve.

Vzdušje v Ljubljani med vojno je bilo napeto in težko, Krušnikova družina in seveda drugi ljubljanski prebivalci so živeli v velikem pomanjkanju. Brat Ciril je delal kot frizer in po italijanski okupaciji je odšel med partizane. Padel je v Ljubljanski brigadi. Starejša od obeh sestra - Roza - je bila šivilja, druga – Mara - pa je bila ob začetku vojne še premajhna. Italijani so zapirali ljubljanske ulice in ljudi zbirali v Belgijski vojašnici (Mestni pehotni vojašnici, med Masarykovo, Metelkovo ulico in Taborom), od koder so jih pošiljali v internacijo.

Slavko Krušnik pripoveduje, da so bili Italijani v prvih mesecih okupacije še uvidevni in jim govorili, da je Ljubljanska pokrajina ena od italijanskih provinc, v nadaljevanju pa so se razmere zaostriale, v teku je bilo poitalijančevanje, ki pa ni bilo tako nasilno kot ponemčevanje s strani nemškega okupatorja.

Gospod Krušnik omeni tudi anekdoto, kako je nekega večera v tiskarno Partizanska 15 prišel partizanski poročnik z dvema zvezdicama. Tiskarje je vprašal, kdo so in kaj počnejo. Odpeljali so ga k vodji Plešku, ta pa ga je iz varnostnih razlogov (da ne bi kaj okoli govoril) zadržal v tiskarni, kjer so ga naučili vseh tiskarskih, knjigoveških in drugih opravil.

Kljub težkim razmeram so si partizani privoščili tudi malce zabave, ko so praznovali miklavža in silvestrovo.

Ljubljana, 12. 5. 2014.

Dopolnjeno po predlogi S. Krušnika: Strahopetec umre stokrat, str. 162 – 194.